

Др Душан Јовановић, ЕКОНОМИКА ИНВЕСТИЦИЈА У ПОЉОПРИ-
ВРЕДИ, издање „Привредни преглед”, Београд, 1976, стр. 270

Књига „Економика инвестиција у пољопривреди” представља, по речима самог аутора, покушај да се једној области, о којој нема довољно целовитих радова у домаћој стручној литератури, посвети шира студија, у којој би се анализирали сви видови и ефекти инвестиција у развој пољопривредне производње. С обзиром на свеобухватност материје коју излаже и примере којима документује одговарајуће ставове, ова књига истовремено може бити и специфичан уџбеник, и користан практикум.

Студија је посвећена врло актуелној теми везаној за исто тако значајну област привреде, јер повећање пољопривредне производње има изузетну важност у општој привредној стабилизацији земље. Очигледно је, с друге стране да ће инвестиције у наредном периоду имати велику улогу у повећању пољопривредне производње.

Извесно је, међутим, а то је аутор у предговору посебно нагласио — да инвестиције у пољопривреду, ма колико имале значајну улогу, могу представљати и одређени ризик. Наиме, недовољно сагледавање свих аспеката улагања може проузроковати многе тешкоће, које се с напором отклањају, и то уз значајне губитке друштвене акумулације.

Књига, поред уводног, има још девет поглавља, која су посвећена најзначајнијим аспектима инвестиција у пољопривреди. На крају књиге дат је преглед важећих прописа о инвестицијама из надлежности федерације, република и аутономних покрајина, који пољопривредним и економским стручњацима, ангажованим на изради или реализацији инвестиционих програма у области пољопривреде, могу бити добар ослонац за практичну оријентацију.

У уводном излагању писац даје кратак резиме досадашњег развоја пољопривреде, истичући да су за њега карактеристична два периода: први од 1946. до 1957. године — у којем је производња била ниска и осцилирајућа, а у појединим годинама и нижа од десетогодишњег предратног просека, и други од 1957. године до данас, када пољопривреда ужива далеко бољи третман у економској политици земље, пошто је достигнути ниво привредног развоја захтевао бржи напредак пољопривреде, јер је она због своје заосталости почела да бива кочница укупног привредног просперитета. Осетан пораст техничке опремљености и обрадивих површина, повећање броја стручних кадрова и примена савремене технологије у производњи дају у том периоду несумњиве резултате, па је продуктивност у пољопривреди за протекле две деценије порасла за 2,2 пута.

У уводном делу аутор још образлаже улогу и значај пољопривреде у односу на индустрију: прво, као произвођач хране и сировина за прерађивачку индустрију, а затим у погледу развоја тржишта и, на крају, као извор радне снаге и акумулације за развој индустрије.

У другом поглављу дате су карактеристике инвестиција у пољопривреди. С обзиром на специфичности пољопривредне производње, које се у реализацији инвестиција јављају као утицајан фактор, инвестиције се у

овој области морају посматрати у ширем смислу — као улагања у основна и обртна средства намењена примарној фази пољопривредне производње. Пошто инвестиције у пољопривреди по многим обележјима одударају од улагања у, рецимо, индустрију или друге привредне делатности, њихове специфичности се, констатује аутор, могу класификовати у четири групе: специфичности условљене значајним деловањем природних фактора; специфичности које су резултат постојања биолошких процеса и органске производње; специфичности репродукције; специфичности друштвеног карактера.

Треће поглавље посвећено је инвестицијама и техничком напретку као фактору развоја пољопривреде. Писац и овде упозорава на посебне карактеристике које утичу, и често ограничавају технички прогрес у пољопривреди. То су: утицај биолошких фактора и климатских услова, сезонски карактер производње и утицај својинских односа и традиције на продор савремене технике и технологије, итд. Посебну пажњу аутора у овом поглављу заокупљују критеријуми и облици техничког напретка у пољопривреди с обзиром на то да поједини аутори наводе различите критеријуме за изражавање техничког напретка у пољопривреди.

Тема четвртог поглавља је планирање инвестиција: општи аспекти планирања, садржина планова инвестиција, програмирање и пројектовање инвестиција и инвестициони програм и његова садржина. Аутор овде посебно напомиње да се у пракси често поистовећују економско пројектовање и планирање инвестиција, иако између ова два појма постоје битне разлике. Планирање, наиме, садржи основне правце и динамику улагања у одређеном временском периоду, а економско пројектовање подразумева активности којима се у сваком конкретном случају траже најекономичнија и најцелисходнија решења и врши њихов избор (имајући, рецимо, у виду могућности пласмана, обезбеђења радне снаге, сировинску и енергетску базу, време градње, територијални размештај инвестиционих пројеката, капацитет, сортни и расни састав, ниво агротехнике, природне и биолошке чиниоце, итд.). Писац још детаљније наводи који је то минимум показатеља у инвестиционом програму према прописима о инвестиционој изградњи.

Оцењивању ефикасности инвестиција и њиховом избору посвећено је пето, најобимније поглавље. Јер, наглашава аутор, уколико није свестрано анализиран могући избор инвестиција, улагања у пољопривреду представљају и значајан ризик. Чести су, на пример, случајеви да се не постижу у пуној мери баш они ефекти који се исказују као акумулација. Приликом оцењивања избора и ефеката инвестирања у пољопривреди морају се и овом приликом имати у виду специфичности пољопривреде — природни и биолошки услови, карактеристике репродукције и, посебно, специфичности друштвеног карактера: систем и политика цена и остала дејства привредног система, политика регионалног развоја и односа са иностраним партнерима, положај на тржишту у моменту оцењивања инвестиционих захвата и шира међусобна повезаност инвестиционих улагања (директних и индиректних). Из тога проистичу и критеријуми за оцењивање инвестиција. Друштвени критеријуми могу бити демографски, по-

литичко-социјални и економскотехничко-технолошки: побољшање укупне производње и девизног биланса земље, повећање укупног националног дохотка, допринос развоју дугорочне привредне кооперације и економских односа са развијеним и земљама у развоју, трајније укључивање у међународну поделу рада... Индивидуални критеријуми могу бити вредносни, природни, комбиновани, временски, специфични и организациони. Паралелно с тим, аутор излаже и методе за оцењивање ефективности инвестиција: опште, специфичне и сложене (синтетичке) методе. У оквиру специфичних метода посебно су, с обзиром на значај тих области за развој пољопривреде, разрађене методе оцењивања ефективности инвестиција у сточарству, при мелиорацијама, у дугогодишње засаде, у пољопривредне грађевине и улагања за проширење и уређивање земљишног фонда.

У шестом поглављу анализира се финансирање инвестиција. У том се делу детаљно образлажу облици, могућности и начин обрачуна приликом финансирања инвестиција сопственим средствима, путем кредита, учешће пољопривредних организација у финансирању инвестиционих програма других организација и карактеристике финансирања инвестиција у основна средства са становишта одржавања ликвидности.

Седмо поглавље посвећено је реализацији инвестиција. У њему аутор образлаже израду инвестиционо-техничке документације, припрему и извођење инвестиционих радова и организационо-кадровске и друге припреме за успешно окончање започетих инвестиција. Истовремено разрађује динамику и садржину активности финансијске (у погледу захтева за кредит и прекорачења предрачунске вредности) и правне природе.

Активирање инвестиција тема је осмог поглавља у којем је акценат стављен на специфичности одређивања активизационог периода инвестиција у пољопривреди. Економске предности скраћивања активизационог периода у пољопривреди су очигледне, али само ако се стриктно поштују могућности које су знатно ограничене у односу на друге привредне области — климатским, земљишним, биолошким условима (на пример, код дугогодишњих засада се мора поштовати природни циклус сазревања, итд.). Аутор тим поводом даје шему и њене варијанте за изражавање и оцењивање економске оправданости скраћивања активизационог периода инвестиција у пољопривреди.

Инвестиције, међутим, не подразумевају само улагања у основна, него и у трајна обртна средства. Имајући то у виду, аутор је IX поглавље посветио планирању потреба и методама за утврђивање потребних трајних обртних средстава и њиховим изворима.

Последње, X поглавље обухвата инвестиције на индивидуалном сектору пољопривреде. Јер, напомиње аутор, даљи развој пољопривредне производње у нашој земљи у великој мери је условљен просперитетом пољопривреде на индивидуалном сектору, који чини 86 одсто укупних обрадивих површина и преко 91 одсто сточног фонда. И овде писац детаљније образлаже планирање и оцењивање инвестиција, инвестициони програм и његову садржину и методологију оцењивања инвестиционих програма. Рационалност инвестирања, сматра писац, готово увек је у складу са степеном организованости индивидуалних пољопривредних произвођача. Са ста-

новишта рационалности инвестиционих улагања битна су два момента: прво, да свако улагање буде са друштвеног и економског аспекта оправдано и, друго, да у улагањима учествује више заинтересованих партнера, односно, поред индивидуалних пољопривредника, банке и пољопривредне организације (задруге, комбинати и прехрамбено-прерађивачке организације).

Књига „Економика инвестиција у пољопривреди”, представљајући и са теоријске и практичне стране, несумњиво веома интересантну материју, свакако ће брзо наићи на заинтересованост оних који раде на овој области или се конкретније баве инвестицијама у пољопривреди. Зато ова студија свакако отвара нове могућности за још свестраније разматрање ове проблематике и пружа могућност за студиознија и свестранија и истовремено и ефикаснија решења у оквиру наше инвестиционе политике у пољопривреди.

Младен Бачлић